

«Dežawýu»: Menekşe Toprak Berlinde Suat Derwüsiň yzyny yzlady

Category: Edebiyat täzelikleri, Filosofiá, Kitapcy
написано kitapcy | 26 января, 2025

"Dežawýu": Menekşe Toprak Berlinde Suat Derwüsiň yzyny yzlady
«DEŽAWÝU»: MENEKŞE TOPRAK BERLINDE SUAT DERWÜSIŇ YZYNY YZLADY

Otzynjy ýyllaryň Berlini bilen şu günüň Berlininiň arasyndaky meňzeşlikleri görmek meniňem dežawýuny başdan geçirmegime sebäp boldy. Ýazyjy Menekşe Topragyň ilkinji türk aýal ýazyjylaryndan we žurnalistlerinden Suat Derwüsiň durmuşyna aýna tutýan kitabyna «Dežawýu» adyny bermegi töötänlik däl Zenan ýazyjylaryň ilkinjilerinden, kommunist, rewolýusionerka, feminist, Lozan konferensiýasyny ýakyndan öwrensin diýip daşary ýurda ugradylan ilkinji zenan žurnalistlerden, şeýle-de meşhur şahyr Nazym Hikmetiň aşyk bolan zenanlarynyň biri... Suat Derwüş, doglan wagtyndaky ady bilen Hatyja Saadet, bu agzap geçenlerimizden has käni.

Ýazyjy Menekşe Toprak iki ýyl öñ ýazan «Dežawýu» kitaby bilen Suat Derwüsiň Berlinde geçiren günlerini beýan etdi. Käbir çeşmeler Suat Derwüsiň Berline 1919-njy ýylда aýak basandygyny aýdýar. Käbirleri bolsa onuň Berlin bilen birinji tanyşlygynyň 1927-nji ýyl bolandygyny we Derwüsiň özünden uly uýasy bilen bile konserwatoriýa okamak üçin gidendigini ýazýar. Suat Derwüş Sternses konserwatoriýasyna okuwa girýär we pianino derslerinde okamaga başlaýar.

Emma belli bir wagtdan soň maşgalasyna duýdurman Berlin uniwersitetiniň Filosofiýa we Edebiýat bölümne geçýär. Şeýdihem kompozitorlykdan el çekip, ýazyjylyga baş goşmagy makul bilyär. Şol ýyllarda nemes medeni žurnallarynda käte öz ady bilen, käte-de nemes edebi tahallusynda makalalary çap edilipdir. Berlinde döwrüniň abraýly gazetlerinden «Tempo» gazeti oña roman ýazmagy teklip edipdir. Derwüş iki hepdäniň dowamynda gazetiň redaksiýasyna «Haremhana kethudasynyň ýatlamalary» («Bir Haremağasının Hatıraları») romanyny ýazyp tabşyrypdyr. Roman diňe «Tempo» gazetinde däl, beýleki ýurtlarda-da çap edilipdir.

SUAT DERViŞ

BİR HAREMAĞASININ
HATIRALARI

Menekşe Toprak Derwüşiň Berlinde ýaşan günlerini dokumental maglumatlara salgylanyp suratlandyrypdyr. Kitaby okanda otuzynjy ýyllaryň Germaniyasyna gidýärsiň we gaty köp meselede

biziň günlerimiz bilen parallelilik gurýarsyň. Edil häzirem Türkýede segseninji ýyllaryň döwlet agdarylyşygy bilen 2016-nyý ýlyň «15-nji iýul» döwlet agdarylyşygynda synanyşykdan soň Berline göçüp giden köp sanly ýazyjy-şahyryň, alymyň, sungat işgäriniň, intelligensiýanyň wekilleriniň emele getiren türkiýeli jemgyýeti bar.

Berlinde Gitleri häkimiýet başyna getiren ekstremistik sagyň we ikinji jahan urşunyň aýak sesleriniň gatalýan depressiw astmosferasy bar. Diňe ekstremistik sagyň barha güýçlenmesi-de däl, nemes neşirýatlarynyň türkiýeli ýazyjylara bolan garaýşda şolar ýaly. Bir söhbetinde Suat Derwüs «nemes neşirýatlary diňe öz göresi gelýän zadyny çap etmegi halaýar» diýýär. Ol bilesigeliji nemesleriň has köpem Osmanly we haremhanalar hakdaky soraglaryndan ýadaýar. Belki-de, bu soraglar ony ýazyjylygyndan has beter žurnalist bolmaga iterendir. Stambuldaky öýleriniň ýanyp kül bolmagyndan we kakasynyň aradan çykmagyndan soň Berlinde ýeke özi goldawsyz aýal bolup we ýazyp ýaşamak kyn düşüpdir. Şonuň üçinem ol Gitler häkimiýet başyna gelmänkä Türkiýä dolanypdyr.

Suat Derwüs

Tiz wagtda Stambul žurnalistikasynyň merkezi «Babyaliniň» erjel korrespondentleriniň arasyna girýär. «Son Posta», «Cumhuriyet», «Vatan» ýaly döwürleýin neşirlerde işläpdir. Otuzynjy ýyllaryň ahyrynda ilkinji gezek žurnalist hökmünde Moskwa gidipdir. Moskwada görən zatlary oňa ýiti täsirini

ýetiripdir. Ol ýerde Berlinde tanşan ýigidi, Türkiýäniň Kommunistik partiýasynyň baş sekretary Reşat Fuat Baraner bilen nikalaşypdyr. Şondan soňky durmuşy tussag edilmeler we we sürgün bilen geçipdir. Onuň şondan soň Berline gidendigi barada maglumat ýok.

Ýazyjy Menekşe Topragyňam aýdyşy ýaly, Suat Derwüş ýaly merdana zenanlaryň ýolumyza düşän daşlary arkaly biz has aňsat ýol aşyp bilýärис. Emma «Dežawýuny» okanda erkek gegemonlygy agyr basýan we günbatarly diýdimzor düzgüniň pyşbaga tizligi bilen ýoreýändigine shaýat bolmak beter gynandyrýar.

«Dežawýuny» okamagyňzy maslahat berýarin.

Fulýa JANŞEN.

fulyac@aol.com

«T24» internet gazeti, 09.02.2024 ý. Edebiýat täzelikleri